

UZ JEDNU DISKUSIJU O FOLKLORIZMU

Poznati njemački naučni radnik Hermann Bausinger pokrenuo je u polugodišnjaku *Zeitschrift für Volkskunde*, Jg. 65, 1969/I, zanimljivu diskusiju o folklorizmu, kojoj se odazvalo 15 stručnjaka iz raznih zemalja (dio tih priloga je štampan)¹.

Inicijator diskusije zapravo je bio Hans Moser, koji je već 1962. u istom časopisu objavio iscrpnu studiju o problemu folklorizma.² Autor je upozorio na *primijenjenu folkloristiku*, pojavu koju sve češće susrećemo u suvremenom životu. Umjesto »primijenjena folkloristika« spretnije je upotrijebiti izraz *folklorizam*. Pojam folklorizma autor ne želi ograničiti, niti mu dati punu definiciju, već samo naglašava njegovu širinu. Folklorizam se po mišljenju H. Mosera odnosi na osebujan tretman folkloru što ga je izazvao interes suvremenog čovjeka.

Urbana civilizacija pobudila je u društvu zanimanje prema svemu što nosi okus »narodnog«, prema posljednjim rezervatima u kojima je život donekle autarhičan, nepromijenjen, te »posjeduje ili izgleda kao da posjeduje snagu i boju«.³

Zbog te društvene gladi počeo je proces odvajanja oblika narodne tradicije iz njihove životne sfere. Time su se oblici izolirali, osamostalili, često ih je bilo potrebno preudeliti ili dotjerati za tržište, najčešće umanjiti ili uvećati, a njihove dijelove ispuniti supstancijom u narodnom stilu. Nakon ovakvog postupka široka publika može uživati u »sugestivnoj mješavini pravog i patvorenog«.^{3a}

Primjeri koje nabroja Hans Moser da bi ilustrirao ovo posredovanje folkloru iz *druge ruke* upotpunjuju se primjerima koje su sedam godina kasnije evropski stručnjaci priopćili Hermanu Bausingeru. Vidljive su paralele, premda su u različitim zemljama postojali i postoje različiti uvjeti za razvoj folklorizma.

¹ Objavljeni su prilozi o folklorizmu u Jugoslaviji (D. Antonijević), Poljskoj (J. Burszta), Mađarskoj (Tekla Dömötör), Portugalu (J. Dias), Švicarskoj (H. Trümpy) i prilog američkog suradnika R. M. Dorsona pod nazivom *Folklore*.

² Hans Moser: *Vom Folklorismus in unserer Zeit*, *Ztsch. f. Vkd.*, 58 Jg., 1962 II, str. 177—209.

³ Isto, str. 179.

^{3a} Isto, str. 180.

Početak folklorizma podudara se u evropskim zemljama s početkom predromantizma i romantizma, i kao što je romantizam zahvatio cijelu Evropu, tako i oduševljenje za narodnu tradiciju, koju je u sebi nosio, postaje opća pojava.

U Poljskoj, npr., uređuje inteligencija u to vrijeme stanove u seljačkom »zakopane« stilu, a seljačko dobro se demonstrativno cijeni, što se ujedno trebalo protumačiti kao kritika buržoasko-feudalnog morala.

Ugledanje na motive i sadržaj narodne tradicije bilo je još jedna zajednička evropska pojava. Tekovine tog rada spadaju u krug umjetnosti. Presađivanje *naivne* umjetnosti, kako je neki nazivaju, iz sela u grad ne dešava se tada prvi put. Pojava je često i recipročna — tekovine se iz grada ponovo vraćaju u selo, simplificiraju i razvijaju na svoj način.

U Švicarskoj, klasičnoj zemlji turizma, mogu se, baš zbog te njene značajke, zarana očekivati tragovi folklorizma. Hans Trümpy navodi podatke o aranžiranju folklornih svečanosti u kantonu Bern iz 1805, a prilikom posjete nadvojvode Johana, ljubitelja i istražitelja narodnog života, pokrajinska vlast organizirala je povorku u narodnoj nošnji. Elementi folkloru sve se češće počinju javljati pri državnim svečanostima u srednjoevropskim zemljama. Trümpy spominje i prva uzajamna gostovanja pjevača s alpskog područja, koja su izazvala presađivanje i posuđivanje elemenata pjesme i plesa (i prije pojave radija, naglašava autor).

U Mađarskoj se idealizirana, romantična predodžba o nesputanom »čikošu« u stepi zadržala do naših dana, a zanimljivo je da idealiziran »tipično mađarski lik« ne traže samo strani turisti već i domaći malograđani. Bečko-peštanska opereta dovela je na evropske pozornice mađarske Cigane, grofove, grofice i husare, posadila ružmarin i uvela mađarski akcent. Sve to još ni danas nije sišlo s njih, a u predodžbi širokih masa trajno je ostalo kao tipično mađarsko.

Tekla Dömötör upozorava na fenomen svojstven mađarskoj inteligenciji u toku čitavih stoljeća: vjera da je upravo u narodu klica iz koje može izniknuti mađarska nacionalna kultura.

U zemljama gdje je poljoprivreda i dan-danas osnovna ekonomska baza, folklorizam se pojavio nešto kasnije. Situaciju oko folklorizma u Portugalu prikazao je Jorge Dias. I ovdje je, kao i kod nas uostalom, romantizam pobudio volju za sakupljanjem narodne tradicije. Gornji društveni slojevi dugo su, međutim, zadržali prezir prema seljaštvu. Nošnja iz Viana de Castelo postaje uzor zajedničkoj nacionalnoj nošnji. I to je opća evropska pojava, koja se javlja s razvojem nacionalnog turizma. Građanstvo proglašava jedan kraj najarhaičnijim, najtipičnijim i isključivo iz njega crpe elemente za svoj idealizirani obrazac.⁴ Vrlo često bili su to komunikativni krajevi, privlačni domaćim turistima prvenstveno iz zdravstvenih razloga. Folklorizam se, istini za volju, javljao i ranije, no te srednjovjekovne varnice nisu posjedovale kasniju ozbiljnost.

⁴ Usporedi: Viana de Castelo, Tirol, Visoke Tatre, Zakopane, okolica Berna i dr.

Seljak je sve to vrijeme bio pasivan sudionik. Dodajmo još i to da je u autarhičnim zajednicama dugo trajala averzija i nepovjerenje prema gradskim dobrima, što je seljaka zatvaralo u vlastiti svijet.

Folklorizam se zadržao u manje ili više latentnom stanju sve dok nacionalni turizam nije prešao u *internacionalni*. Internacionalni turizam, kao što primjećuje Dias, traži »novo, originalno i tipično«. Folklor donosi turizmu neočekivane profite i dobiva počasno mjesto na turističkim plakatima. Stoji uz sam bok suncu, moru i sportu.

Pod folklorom se danas općenito podrazumijeva ne samo tradicionalno, s jezikom povezano narodno blago već i običaji, muzika, ples u odgovarajuće nošnje, te dijelovi zanatstva. Józef Burszta istakao je da je folklor »prirođeni« dio »žive« kulture, dakle dio svakodnevnog života određenog društvenog sloja.

Što se, međutim, događa s folklorom kad zakorači u folklorizam? Postojeći elementi kulture, autentični, a često i regionalno omeđeni, šire se u sličnoj, približnoj formi. Ambijent se pri tom mijenja, po mogućnosti ostaje sličan, ali je ta podudarnost često umjetno postignuta.

Drugi oblik iskorištavanja folklornih elemenata bio bi: autentični elementi mijenjaju svoj oblik u novu *upotrebnu* formu (često uz umjetničku obradu).

Uz prvi oblik iskorištavanja dodajmo još i ovo: seljenje pojava i elemenata folkloru samo po sebi ne predstavlja folklorizam — prirodnu difuziju navedenih elemenata ne smijemo pod svaku cijenu pripisati folklorizmu.

Dok se narod kroz historiju morao boriti za svoju pozornicu (Dias spominje jednu biskupsku zabranu koja je uništila narodni ples na godovima u Portugalu; a ne zaboravimo ni zabrane na našem području), danas su turističke pozornice postavljene na svakom komunikativnijem mjestu. Na njima se redaju alpske svečanosti, povorke u narodnim nošnjama, večeri Perhte, ratarski i godišnji običaji, festivali narodne muzike i plesa, sportska nadmetanja u narodnom stilu i sl. Na pozornicu se uspinju:

a) Narodni izvođači koji i inače u svom kraju izvode iste plesove ili običaje. Do pojave folklorizma može u ovom slučaju doći ako ambijent nije odgovarajući, a nošnja ili običaji su režirani (režija se često sklanja pod strehu rekonstrukcije), ili ako izvedba nije sinhronizirana s originalnom (zimski običaji izvode se ljeti, a ljetni zimi).

b) Pjesme ili plesove izvode amaterska, poluprofesionalna ili profesionalna društva, više ili manje dotjerano, više ili manje autentično. Pred folkloristom leži zadatak da ove izvođače savjetuje, ali ne i ocjenjuje. Takve izvedbe podvrgnute su zakonima umjetnosti.

Strogi sudac će oba tretmana smatrati folklorizmom jer ples, pjesma ili običaj gube svoju autentičnu funkciju. No kao što je teško ucrtati granicu izvornosti, teško je odrediti i početak folklorizma.

Varijante time nisu iscrpene:

Kazališta lutaka prikazuju običaje, nacionalni baletni ansambli stavljaju na program narodne plesove, snima se narod pomoću gradskih stakista, narodna dobra postaju dekor, pozadina — zvučna kulisa. Ovdje je mjesto da evociramo sud H. Bausingera iz rezimea diskusije o folklorizmu — autor kaže da se zbog presađivanja pojava iz prirodnoga konteksta izvornost smanjuje s povećanjem udaljenosti od matičnog područja. Dodajmo ovome i to da se manja autentičnost ima očekivati tamo gdje postoje mnogi *posrednici* između elemenata koji se prenose iz života i »potrošača« (ovakvih ad hoc pravila našlo bi se i više, a vjerojatno će se naći i zakonitost kad pojava bude temeljito ispitana).

Mnogobrojni su primjeri ne samo rekonstrukcija već i *konstrukcija* običaja koji nemaju veze s narodnom tradicijom, niti su je imali (tirolske večeri, susret u Svrlljigu i dr.).

Diskutanti na više mjesta spominju kako je internacionalni folklorizam u velikoj mjeri razbujao *maštu* organizatora i sudionika. Maskirani ophodi postali su u zadnje vrijeme vrlo popularni i tamo gdje su od starine postojali u skromnom opsegu, regionalnim maskama pritiču u pomoć Indijanci, maharadže i lica s Divljeg zapada.

Industrija suvenira — pretvorila je proizvode seljačke kulture u izvozni artikl. Prodaja suvenira počela je skromno. Seljak trgovac dolazio bi na sajam u grad i uz proizvode sa svog polja prodao i po koji predmet domaće radinosti. Bio je tako u kontaktu s kupcem i znao što on misli i traži. Pri tome ne smijemo situaciju idealizirati i vjerovati kako pri seljačkoj trgovini nije moglo doći do folklorizma!

Razvoj turizma diktirao je, međutim, drugi tempo. Ni seljak ni preкупac nisu više mogli zadovoljiti tržište. Na scenu stupaju dizajneri, koji ne samo da seljačko dobro odvajaju od sela nego propisuju i modu suvenira, koja se od godine do godine mijenja.

Hans Moser navodi zanimljiv slučaj s plemenom Ainu s otoka Hokkaida. Japanska vlada natjerala je stanovnike udaljenih sela da se u skladu s turističkim prospektima pokazuju turistima. »Tajanstveno plemo« moralo se nastaniti na pristupačnim mjestima, napustiti stari način života i živjeti od prodaje suvenira — nekadašnjih kulturnih predmeta.

Spomenuti autor u okviru folklorizma pronalazi dva aktualna zadatka za etnologa: da ispita mentalitet prosječnog putnika — turista i zabilježi kako domaći svijet reagira na promjene koje donosi materijalno koristan folklorizam.⁵ Moser na jednom mjestu sa žaljenjem konstatira da i Jugoslavija (za čije stručnjake i za visoku kvalitetu »Lada« nalazi pohvalne riječi) pomalo otuđuje tradicionalna gnijezda folklorizma izgrađujući ogromne hotele tamo gdje je nekoć skroman čovjek provodio autarhičan život u kamenoj kući (primjer Sv. Stefana).

Činjenica je da još postoje područja koja se mogu podičiti nedirnutim folklorom. U spomenutom njemačkom zborniku Dragoslav Antonijević informira da u Jugoslaviji »folklor ne predstavlja *survival*, već živu na-

⁵ Hans Moser, Der Folklorismus als Forschungsproblem der Volkskunde, Hessische Blätter für Volkskunde, sv. 55/1964, str. 42.

rodnu tradiciju koja se još u današnje vrijeme razvija i obogaćuje novim oblicima i sadržajem«. (Ta činjenica pripomogla je, npr., da ni strogi suci proteklu Smotru folkloru u Zagrebu nisu ocijenili »folkloriziranom«. Narodne grupe još su u tolikoj mjeri posjedovale snagu uživljavanja da neodgovarajući ambijent pretežnim dijelom nije presudno djelovao.)

Folklor je u današnje vrijeme lako promjenljiva materija, koja umnogome ovisi o »rukovanju«. U nekim socijalističkim zemljama težilo se iza rata za niveliranjem društvenih slojeva, pa je seljačka kultura poslužila kao baza društvenog preodgoja. Pri tom se tražila nova glazura, pa su se »kultivirala« u to vrijeme još dobro očuvana seljačka dobra. (U diskusiji je riječ i o *političkoj* tendenciji folklorizma. Prosvjetiteljstvo se, npr. koristilo folklorom u odgojne svrhe.) Balet Mojsejeva, osnovan 1937, postaje nakon evropske turneje pojam dometa narodne tradicije u obradi. Uskoro ga pokušava imitirati cijeli niz nacionalnih ansambala susjednih zemalja, a za neke su i danas »baletizirane« grupe pojam kvaliteta.

Jedan primjer iz Portugala pokazuje kompromis između narodne tradicije i folklorizma.

Folklorni lokali, gdje se uz blaga tzv. nacionalne kuhinje nude i tzv. nacionalne pjesme i ples, razmnožili su se cijelim svijetom.

U Portugalu postoje lokali gdje dobrim dijelom nastupaju radnici — donedavni seljaci — da bi uz dnevni posao navečer nešto zaradili. Oni ne samo što čuvaju narodnu pjesmu nego je mogu i razvijati.

Seljak je nepovratno prešao u radnika, a u suvremenom čovjeku ta mijena izazvala je čežnju za izgubljenim oblikom života.

Branimir Bratanić spomenuo je nedavno kako je važan općekulturni nivo onoga tko kupuje elemente narodnog dobra.⁶

Etnologija je ostajala po strani u vrijeme kad se folklorizam naglo razbuktao, istovremeno s općim napretkom čovječanstva. U posljednje vrijeme diskusije oko folklorizma postale su plodne; kako neki tumače, zbog toga što se folklorizam ne može uklopiti u uobičajeni kanon etnoloških predmeta istraživanja i time navodi učenjake na novi kolosijek mišljenja.⁷

Nadajmo se da stručnjaci neće smetnuti s uma faktor »potražitelj i potrošač« narodnog blaga, jer tu mogu bolje pomoći od njegovatelja i kreatora narodne tradicije, koji vjeruju da posjeduju ključ za izvorno i neizvorno — kič i pravo.

Pri ocjenjivanju izvornog i neizvornog treba se ponovo suočiti s problemom *kritike izvora*.

Direktna terenska istraživanja danas će često izazvati nezadovoljstvo ispitivača. Narod sve elemente jednako cijeni (teško će na pitanje istraživača jedan element izdvojiti iz harmonije i promatrati ga kao stariji ili mlađi). Presađivanja i posuđivanja dešavala su se neprimjetno, tako da

⁶ Zapisnik susreta etnologa, folklorista i turističkih radnika, održanog 22. VII 1969. u Zagrebu pod nazivom »Folklor i turizam« (Neobjavljeno, str. 15).

⁷ Usp. M. Scharf, Dokumentationen und Feldforschung, Ztsch. f. Völk. 1969/II, strana 229—230.

je sjećanje na njih sasvim blijedo. Kazivač je danas dobro upućen u to što školovan čovjek iskapa iz seljačke prošlosti. Nekad su seljaku teško preko usta prelazili podaci o poluzaboravljenim tradicijama; skanjivao se da gradskom čovjeku opisuje svoju »rustikalnu« situaciju. Danas taj isti kazivač podilazi ispitivaču i pripovijeda mu ono što je već jučer zadivilo novinare, koji često preteču istraživače. Narodni informator nastoji danas svakog zadovoljiti jer zna da to možda u daljoj perspektivi donosi novac. Prividno se oslobodio ironičnog stava prema istražitelju, no mlađi informatori rado nadmudruju ispitivače i razbacuju se bombastičnim pričama, tako da je to, prema jednoj informaciji Hansa Mosera, prešlo u pravi sport.

Istraživaču preostaje arhiv i podaci starijih kulturnih radnika. Diskutanti u »Zeitschrift für Volkskunde« na nekoliko mjesta spominju kako je potrebno revidirati stavove iz 19. st., kad se u svemu tražila pra-kultura, pragermanske i praslavenske odlike, a »gospoda folkloristi«, na koje je još u 30. godinama ovog stoljeća upozorio Hans Naumann bili su skloni iz jednog karakterističnog detalja rekonstruirati poželjnu cjelinu. U zemljama njemačkog jezičnog područja zarana se pojavljuju regionalna društva za čuvanje blaga narodne kulture (Heimatschutz, Schweizer Trachtenvereinigung i dr.). Svoje radove marljivo objavljuju lokalni folkloristi i domaći pisci i pjesnici (Heimatdichter i Heimatschriftsteller), sentimentalno vezani uz rodni kraj, koji svojim etnološkim amaterizmom ne štete folklorizmu.

Bausinger upozorava da se danas prekritično razlučuju pojmovi »folklor iz prve i folklor iz druge ruke«.⁸ Jugoslavenski kongresi folklorista često su raspravljali o pojavi »varoške«, tobožnje narodne pjesme u svakodnevnom životu. Pale su i ogorčene riječi kao: »Dosad smo znali da se na divljaku cijepi plemenita voćka, a sada, eto, doznajemo da je bolje na plemenitu voćku cijepiti divljaku.«⁹ (Ovdje »plemenita voćka« označuje »lijepu narodnu pjesmu«, a »divljaka« »tobožnju modernu nazovi pjesmu« — opaska N. R.)

Bausingerovi sudovi mnogo su pomirljiviji; on naglašava u više navrata da tzv. »falsificiranje« može biti i posljedica historijskog razvitka.¹⁰ Stručnjaci nisu složni u tome smije li se na pozornici prikazati običaj koji je vezan uz mjesto, vrijeme i tradiciju (raspravljano na kongresu u Konstanci 1961).

Pedagoške argumente koji govore u prilog prikazivanju nije bilo teško pronaći: muzejski izložci vezani uz običaje ipak su mrtvi predmeti, a scenski prikaz često postiže autentičnu dinamiku. S druge strane, scenom će prikazu nedostajati prirodni ambijent, koji je važan činilac da i radnja bude prirodna. (Tu je još i nezgodna posrednička uloga režisera.)

I na nedavnom sastanku folklorista i etnologa u Zagrebu u povodu Smotre folkloru došlo je do razmimoilaženja oko pitanja ima li smisla

⁸ Hermann Bausinger, *Formen der Volkspoeseie*, Berlin 1968, str. 50.

⁹ Ive Jelenović u Zborniku XII. kongresa jugoslavanskih folkloristov, Celje 1965, urednik Zmaga Kumer, Ljubljana 1968, str. 58.

¹⁰ Bausinger, *Formen der Volkspoeseie*, str. 259—266.

svjesno njegovati sekundarne forme folklora. Većina diskutantata složila se da će to slabo pripomoći da se oblici vrate u primarni život.

Između folklora, folklorizma i ždrijela turizma stale su naučne ustanove. Dobrim dijelom folklor je potpao pod mecenat države. Neke ustanove počivaju na kompromisu između nauke i folklorizma, kao npr. Centrala obsugi Przedsiębiorstw i Instytucji Artystycznych. U Poljskoj narodna nošnja nije više živ element narodne kulture, i ova restauratorsko-posudbena institucija valjda posluje u nadi da će neke oblike vratiti primarnom narodnom životu. S druge strane postoje ustanove i pojedinci koji se trude da registričaju područje narodne tradicije, da surađujući s turističkim ustanovama spriječe otuđivanje narodnog blaga iz životnog prostora, a gdje je to moguće da vrate i čuvaju oblike narodne kulture. Oblike su nastojale sačuvati i generacije etnologa s kraja devetnaestog stoljeća, pa danas neki idu i dalje i pokušavaju spasiti *funkciju*. Ne bi pri tom trebalo zanemarivati novo nastale pojave. (Posebnu diskusiju zahtijevao bi problem klasične etnološke metode, koja postaje neprikladna u času kada iz seljačkog dvorišta treba zakoračiti u gradsko.)

U našoj zemlji čini se mnogo toga da bi se negativni oblici folklorizma spriječili. Strani stručnjaci često ističu kako u Jugoslaviji dobro funkcionira suradnja između folklornih i turističkih radnika. Govorili smo o konstrukciji narodnih običaja. Do slične situacije dolazi u posljednje vrijeme i što se tiče materijalne kulture. Moda suvenira ne zadovoljava se malim opančićima i ostalim simplificiranim narodnim blagom. Kupac traži *autentičan* komad narodnog života, jer uviđa da će tehnicizacija progutati posljednje relikte prošlosti. Počinju se masovno proizvoditi falsifikati jer autentičnih predmeta nema. To je opasan oblik folklorizma, premda se na falsificirani inventar seljačkog domaćinstva ne gleda jednako strogim očima kao npr. na falsifikate umjetničkog obrta. Regionalni zavodi za zaštitu spomenika kulture pomalo uzimaju pod svoje okrilje i predmete seljačke materijalne kulture (a ponegdje i duhovne), ustanove surađuju pri izradi turističkih publikacija i organiziranju folklornih priredbi (u Hrvatskoj npr. pri organiziranju Smotre folklora, Bele nedeje, Đakovačkih vezova, Sinjske alke i dr.).

Seljak obrtnik-umjetnik nastoji se vratiti tržištu. Taj oblik zaštite ima i socijalno značenje jer se oživljava radinost koja je zamalo nestala.

Ponovo naglašavam, možda je jugoslavenski stručnjak donekle u povoljnijem položaju nego stručnjaci u ostalim evropskim zemljama jer je narodni život mjestimice dobro sačuvan, ali tamo gdje tehnička civilizacija reducira tradicionalno blago, ne pokušava se nemoguće, ne spašava se ono što logika razvitka odnosi.

Bausinger ističe bojazan da će etnograf zaći u patos u času kad za suborca više ne bude imao seljaka, već seljaka statista.¹¹

I zaista, seljak u osnovi danas nije suradnik etnologu jer nastoji što prije doći do gradskih tekovina i odbaciti stare tradicije; zbog njih ga je feudalno, buržoasko i velegradsko društvo ismijavalo (rehabilitacija sela

¹¹ Bausinger: *Kritik der Tradition (Anmerkungen zur Situation der Volkskunde)*, Ztsch. f. Völkde, 1969/II, knj. 65, str. 232.

u gradskim očima nije doprla do seljaka). Šansa da se uz sjajne predmete postigne dojam o sjajnom vlastitom životu danas je bliža nego ikad. Stručnjak još može samo registrirati i klasificirati neukus koji dopire na selo jer i neukus ima svoje principe.

Televizija, radio i štampa pomažu seljaku pri ovoj »prekvalifikaciji«. S druge strane, »folklor« je postao i moda televizijskih programa. Potreba za senzacijama koje donose tiraž sve je veća pa će i najmanji detalj narodne tradicije dobro poslužiti.¹²

Novinari zaskočeni potražnjom nisu imali vremena raščistiti terminologiju, pa se miješaju izrazi: folklor, narodno, folklorni i folklorističan.¹³ Anglosaksonci su uveli pojam folklor u praksu, a sad uvode i njegov pejorativni oblik »Fakelore«.¹⁴ Vratimo se diskutabilnom *folklorizmu*. Mišljenja su podijeljena — jedni folklorizam nazivaju *degeneracijom*, dok ga drugi smatraju pojavom koju nosi opća faza društvenog razvitka (u skladu s posljednjim mišljenjem prihvatljiva je i uputa da narodno blago *treba čuvati* tamo gdje se može i da se ne smije razvijati folklorizam na štetu živih oblika narodnog života; a tamo gdje tih oblika više nema, treba sprečavati prodiranje negativnih oblika folklorizma, npr. industrijskih falsifikata).

Preoštro zvuči definicija D. Antonijevića (s XII kongresa jugoslovenskih folklorista) da je folklorizam »folklor uzet i shvaćen u pejorativnom smislu«.¹⁵ Nije li folklorizam »socijalno-kulturni pokret koji posuđuje primjenu pojedinih folklornih žanrova — u specifičnim situacijama — iz svakodnevnog života« (Jozef Burszta)?

Životni put folkloru pregnantno je iznio Jorge Dias na kraju svog članka o folklorizmu, pa ga treba u cijelosti citirati: »Ono što je jednom bilo živo i funkcionalno, postaje sada objekt proučavanja etnografa; obratno, aktualni folklorizam patvoren kakav već jest, postaje ili predmet sentimentalnog kulta pseudofolklorista ili studijska građa antropologa kulture, kao novi fenomen socijalnog života industrijaliziranih naroda.«

Bausinger je vidio *pretfolklorizam* u času kada je »tribal culture« ustupila mjesto »folk culture«. Ako uzmemo da je folklorizam, taj *signum temporis*, *folklor iz druge ruke*, danas još imamo posla s autentičnim folklorizmom. A zasad je još preuranjeno određivati kad će nastupiti *folklor iz treće ruke*.

¹² Hans Moser navodi primjer seoske i gradske igre, momačkog nadjačavanja preko stola (Fingerhackel), koju su iz jedne krčme prenosile bavarska i britanska televizija.

¹³ Nedavno je »Večernji list« objasnio kako je neku delegaciju na aerodromu dočekala grupa *folklorista* (bila je to grupa Prigoraca u narodnoj nošnji). Umjesto »narodne maske« čitamo »folklorne maske«, umjesto »na programu su *folklorne tačke*« — »na programu su *folklorističke tačke*« i sl.

¹⁴ William John Thoms (pseudonim Ambrose Merton) uvodi izraz folklor 1846, a 1950. Richard M. Dorson uvodi izraz *fakelore*, kao oznaku za neautentičnu, tobože narodnu literaturu.

Usporedi: R. M. Dorson, Folklor and Fake Lore, American Mercury, march 1950, i od istog autora prilog diskusiji o folklorizmu u Ztsch. f. Vksch, god. 65, 1969/I.

¹⁵ Dragošlav Antonijević, Borba protiv folklorizma, jedan od uslova stvaralačkom razvitku savremenog folkloru. Zbornik XII. kongresa jugoslovenskih folkloristov... (v. bilješku 9), str. 61.

Zusammenfassung

ANLÄSSLICH EINER DISKUSION ÜBER DEN FOLKLORISMUS

In dem Aufsatz werden die Probleme aufgezeigt die für die Wissenschaft aus dem Phänomen der sog. »Folklore aus zweiter Hand« — dieser bedeutsamen Erscheinung nicht nur unserer Tage, sondern auch schon der Vergangenheit — erwachsen. Der Aufsatz ist zum Teil eine informative Rückschau auf die Diskussion über den Folklorismus die Hermann Bausinger in der *Zeitschrift für Volkskunde* in Gang setzte, sowie auch auf einige frühere dieser Thematik gewidmeten Beiträge.

Die Verfasserin verweist an mehreren Stellen ihrer Auslegung auf die Erscheinungen von Folklorismus auf jugoslawischem Gebiet und bringt auch Beispiele von fachmännisch allzu rigoroser Verurteilung jeglicher Erscheinungen von Folklorismus (z. B. der Verurteilung von Volkslied-Imitationen u. ä.).

Bezüglich der Zagreber »Folkore-Schau«, bei der Dorfgruppen Volkslieder und -Tänze vorführen, ist die Verfasserin der Meinung, dass diese Veranstaltung nicht als ausgesprochen folklorisiert zu bezeichnen sei, da die Gruppen der Ausführenden noch in solchem Masse die Kraft des Einlebens besitzen, dass das nicht entsprechende Milieu, in welchem sie auftreten, überwiegend noch nicht ausschlaggebend auf sie einwirkt.

Die Verfasserin lehnt die Definition D. Antonijević's ab, wonach der Folklorismus als »Folklore in peiorativem Sinne« verstanden und aufgefasst ist.

(Übersetzung: *Stjepan Stepanov*);